

ศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของคณะ
สงฆ์ตำบลหมากแข้ง เขต 2 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี *

A STUDY OF ADMINISTRATION OF MONASITC AFFAIRS ACCORDING
TO THE 6 PRINCIPLES OF SARANIYADHAMMA OF THE MONASTIC
GROUP OF MAK KHAENG SUBDISTRICT, DISTRICT 2, MUEANG
DISTRICT, UDONTANI PROVINCE

พระมหาปฏิภาณ อินธิปัญโญ (ลันทอง)¹, พระมหาไพฑูรย์ สิริธมโม², สมเดช นามเกต³
และอริย์ธัช เลิศรวมโชค⁴

Pramahapatipan inthipanya (lintong)¹, Phramaha Paitool Siridhammo², Somdet Namket³
and Arithat loesruamchok⁴

¹⁻⁴มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย

1-4Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: 6402105009@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 7 กุมภาพันธ์ 2568; วันที่แก้ไขบทความ 23 กุมภาพันธ์ 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 25 กุมภาพันธ์ 2568

Received 7 February 2025; Revised 23 February 2025; Accepted 25 February 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาหลักสาราณียธรรม 6 ในพระพุทธศาสนา (2)
ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตำบลหมากแข้ง เขต 2 อำเภอเมือง จังหวัด

Citation:

* พระมหาปฏิภาณ อินธิปัญโญ (ลันทอง), พระมหาไพฑูรย์ สิริธมโม, สมเดช นามเกต และ อริย์ธัช เลิศรวมโชค. (2568).
ศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของคณะสงฆ์ตำบลหมากแข้ง เขต 2 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี.
วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 3(1), 425-438.

Pramahapatipan inthipanya (lintong), Phramaha Paitool Siridhammo, Somdet Namket
and Arithat loesruamchok. (2025). A Study Of Administration Of Monasitc Affairs According To The 6
Principles Of Saraniyadhamma Of The Monastic Group Of Mak Khaeng Subdistrict, District 2, Mueang
District, Udonthani Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 3(1), 425-438.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

อุดรธานี และ (3) สภาพปัจจุบันของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของตำบลหมากแข้ง เขต 2 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย เมตตาทายกรรม เมตตาจารกรรม เมตตาโมกกรรม สาธารณโกศิ สีสสามัญญตา และทิวาสามัญญตา ซึ่งเป็นแนวทางส่งเสริมความสามัคคี ความปรองดอง ความร่วมมือในหมู่คณะ สร้างเสริมประสิทธิภาพ ความโปร่งใสในการบริหารงานคณะสงฆ์

2. สภาพปัจจุบันของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่ามีโครงสร้างการปกครองที่ชัดเจน มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคณะสงฆ์กับชุมชน อย่างไรก็ตาม ยังเผชิญปัญหาขาดแคลนทรัพยากร บุคลากร และความท้าทายในการปรับตัวสู่สังคมยุคใหม่ โดยเฉพาะในด้านการศึกษ การเผยแผ่ธรรมะ และการพัฒนาชุมชนที่ยังต้องการการสนับสนุนเพิ่ม

3. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของคณะสงฆ์ตำบลหมากแข้ง เขต 2 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่าด้านการปกครองใช้เมตตาทายกรรมและสีลสามัญญตาเพื่อเสริมสร้างความสามัคคี ด้านศาสนศึกษามุ่งเน้นทิวาสามัญญตาและเมตตาโมกกรรมเพื่อพัฒนาการศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใช้เมตตาจารกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีด้านสาธารณสงเคราะห์และการพัฒนาชุมชนใช้สาธารณโกศิและเมตตาทายกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคมโดยรวม การนำหลักสาราณียธรรม 6 มาปรับใช้ช่วยให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเกิดประโยชน์ต่อชุมชนและพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การบริหารกิจการคณะสงฆ์, หลักสาราณียธรรม 6, คณะสงฆ์

Abstract

This research aims to (1) study the six principles of Sārāṇīyadhamma in Buddhism, (2) examine the current state of monastic administration in Makkhaeng Subdistrict, Zone 2, Mueang District, Udon Thani Province, and (3) analyze how these principles are applied in monastic administration. A qualitative research methodology was employed, gathering data from documents and in-depth interviews with 25 key informants.

1. The findings reveal that the six principles of *Sārāṇīyadhamma*—*Metta Kāyakamma* (benevolent bodily action), *Metta Vācīkamma* (benevolent speech), *Metta Manokamma* (benevolent mental action), *Sādhāraṇabhogī* (sharing of material resources), *Sīlasāmaññatā* (moral harmony), and *Diṭṭhisāmaññatā* (consensual views)—promote unity, harmony, and cooperation within the monastic community while enhancing administrative efficiency and transparency.

2. The current state of monastic administration is characterized by a well-defined governance structure and strong community relations. However, challenges remain, including resource shortages, limited personnel, and the need for adaptation to modern society, particularly in education, Dhamma dissemination, and community development.

3. The application of *Sārāṇīyadhamma* in monastic administration in Makkhaeng Subdistrict, Zone 2, indicates that *Metta Kāyakamma* and *Sīlasāmaññatā* strengthen unity in governance, while *Diṭṭhisāmaññatā* and *Metta Manokamma* enhance religious education. *Metta Vācīkamma* fosters positive relationships in Dhamma dissemination, and *Sādhāraṇabhogī* and *Metta Kāyakamma* support social welfare and community development. Integrating these principles improves administrative efficiency, transparency, and overall benefits for both the monastic community and Buddhism.

Keywords: Monastic Administration, Six Principles of *Sārāṇīyadhamma*, Sangha

บทนำ

คณะสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา บำเพ็ญศาสนกิจ และเป็นศูนย์กลางของชุมชนมาโดยตลอด การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการธำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาและพัฒนาสังคมให้เกิดความสงบสุข (สมชาย วัฒนธรรม, 2561) อย่างไรก็ตาม การบริหารคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับความท้าทายที่หลากหลาย เช่น การเปลี่ยนแปลงของสังคม การขาดแคลนทรัพยากร และการปรับตัวสู่ยุค

ดิจิทัล ซึ่งล้วนส่งผลต่อการดำเนินงานของคณะสงฆ์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2560) หลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งประกอบด้วย เมตตาทายกรรม เมตตาจาริกรรม เมตตาโมกรรม สาธารณโกศิ สีสสามัญญตา และทัญญูสามัญญตา เป็นหลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมความสามัคคี ความร่วมมือ และความโปร่งใสในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542) การศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตำบลหมากแข้ง เขต 2 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ตามหลักสาราณียธรรม 6 จึงมีความสำคัญ เนื่องจากจะช่วยให้เข้าใจแนวทางการบริหารที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (กรมการศาสนา, 2550)

ปัจจุบัน คณะสงฆ์ตำบลหมากแข้ง เขต 2 มีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน และมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคณะสงฆ์กับชุมชน อย่างไรก็ตาม ยังประสบปัญหาในหลายด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการบริหารและเผยแผ่ธรรมะ ด้านทรัพยากร ขาดงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาและการพัฒนาวัด ด้านการศึกษา มีการจัดการศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แต่ยังขาดอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ด้านการเผยแผ่ธรรมะ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ยังขาดระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ด้านการพัฒนาชุมชน คณะสงฆ์มีบทบาทในการช่วยเหลือสังคม แต่ยังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (จิรายุทธ พัทธกัษธรรม, 2562)

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา ได้แก่ พระสงฆ์ในคณะสงฆ์ตำบลหมากแข้ง เขต 2 และประชาชน จำนวน 25 รูป และคณะกรรมการวัดและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ผู้นำชุมชนและประชาชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา

การศึกษานี้จะช่วยให้เข้าใจแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ยึดหลักสาราณียธรรม 6 และสามารถประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์และชุมชน ตลอดจนสร้างแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ซึ่งประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักสาราณียธรรม 6 2. สามารถนำหลักสาราณียธรรม 6 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์และชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น 4. เป็นแนวทางสำหรับวัดและคณะสงฆ์ในพื้นที่อื่น ๆ ในการพัฒนาการบริหาร

จัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุด และ 5. สนับสนุนการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาให้คงอยู่และมีบทบาทสำคัญต่อสังคมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสาราณียธรรม 6 ในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของตำบลหมากแข้ง เขต 2 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของคณะสงฆ์ตำบลหมากแข้ง เขต 2 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

การทบทวนวรรณกรรม

พระครูสมุทรธรรมธร ธรรมทินโน (ศรีสกุลประเสริฐ) (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส เจ้าพระพุทธรูป ผลการวิจัย การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง, การศาสนศึกษา, การศึกษาสงเคราะห์, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ปัญหาหลักคือ ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสยังมีประสิทธิภาพน้อย และการปฏิบัติหน้าที่ยังไม่เต็มศักยภาพ หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ส่งเสริม สาราณียธรรม 6 เมตตา, กรุณา, มุทิตา, อุเบกขา อิทธิบาท 4: ฉันทะ, วิริยะ, จิตตะ, วิมังสาแนวทางส่งเสริมภาวะผู้นำด้านภาวะผู้นำ เจ้าอาวาสต้องมีเมตตา ปราณนาดี และมีจิตใจเที่ยงธรรมด้านประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ต้องเสียสละ ขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นทุ่มเท พร้อมรับผิดชอบ

พระศรีสังฆญาณมุนี (สุมินทร์ ยติโกโร) (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัย การบริหารกิจการคณะสงฆ์ต้องยึดหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา การบริหารจัดการเน้น ธรรมาภิบาล และ การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ แนวโน้มการบริหาร: ต้องปรับแนวทางให้เป็นเชิงรุก โดยเฉพาะด้านศาสนศึกษา และศึกษาสงเคราะห์ ด้านศาสนศึกษา: ส่งเสริมการเรียนบาลี ด้านศึกษาสงเคราะห์ ใช้หลักพรหมวิหาร 4 เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ด้านการปกครอง: ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย คัดกรองผู้บวช ด้านการเผยแผ่ ใช้สื่อที่ทันสมัย และอบรมพระวิทยากร ด้านสาธารณูปการ ปรับปรุงภูมิทัศน์

วัดให้สะอาด สงบ ร่มรื่น ด้านสาธารณสงเคราะห์: ให้ความช่วยเหลือประชาชนอย่างเต็มความสามารถ

พระครูโพธิกิตติคุณ (กิตติพงษ์ สุปลโย) (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธของคณะสงฆ์ภาค 3 ผลการวิจัย คณะสงฆ์ภาค 3 บริหารตามหลัก พระธรรมวินัย และ มหาเถรสมาคม ภารกิจหลัก 6 ด้านสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ นิติธรรม, คุณธรรม, โปร่งใส, มีส่วนร่วม, รับผิดชอบ, คุ่มค่า การพัฒนาแนวทางบริหาร (6D+3M Model) 6D: ภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ 3M บุคลากร (Man), งบประมาณ (Money), การบริหารจัดการ (Management) การพัฒนาภาวะผู้นำ วิเคราะห์ SWOT เพื่อพัฒนาความแข็งแกร่ง บุคลากรหลัก พรหมวิหาร, อธิปไตย, สังคหวัตถุ, สาราณียธรรม, สัมปยุตธรรม, อปทานิยธรรม

พระมหาจารย์ ฐิติโกวิท (พรเมเลิศ) (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เชิงพุทธบูรณาการ ผลการวิจัย พบแนวทางบริหาร 6 ด้าน โดยบูรณาการหลักพุทธธรรม แนวทางบริหารกิจการคณะสงฆ์ การปกครอง ใช้ อปทานิยธรรม เพื่อสร้างความสามัคคีการศึกษา ใช้ ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เพื่อพัฒนาการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ ใช้ สังคหวัตถุ เพื่อส่งเสริมคุณธรรม การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ใช้ พุทธวิธีการสอน เพื่อให้เข้าใจหลักธรรม การสาธารณูปการ ใช้ พรหมวิหาร 4 และ ภาวนา 4 เพื่อพัฒนาวัดและสิ่งแวดล้อม การสาธารณสงเคราะห์ ใช้ สาราณียธรรม เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน องค์ความรู้ใหม่ (CTBBTDS = ADMINISTRATION MODEL) เป็นโมเดลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่สามารถนำไปปรับใช้ในองค์กรต่าง ๆ

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ต้องดำเนินการให้ครบ 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง, การศาสนศึกษา, การศึกษาสงเคราะห์, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ หลักพุทธธรรมที่ใช้ส่งเสริมการบริหาร ได้แก่ สาราณียธรรม 6: สร้างความสามัคคีและปรองดอง อธิปไตย 4 เสริมสร้างแรงจูงใจและความพยายาม พรหมวิหาร 4 สร้างความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ไตรสิกขา พัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อการเรียนรู้ ธรรมาภิบาล สร้างหลักนิติธรรม โปร่งใส และรับผิดชอบต่อเพิ่มการอบรมพัฒนาผู้นำสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการเรียนรู้บาป และการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม พัฒนาการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาล และสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการบริหารจัดการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "ศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของคณะสงฆ์ตำบลหมากแข้ง เขต 2 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี" เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีกระบวนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้งเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักสาราณียธรรม 6

2. แหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง 1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับ พระสงฆ์และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในตำบลหมากแข้ง เขต 2 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับตำบลและระดับวัด พระสงฆ์ที่มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ผู้แทนชุมชน หรือผู้สนับสนุนกิจการคณะสงฆ์ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็น 25 รูป/คน และ 2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา พระไตรปิฎก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสาราณียธรรม 6 และการบริหารกิจการคณะสงฆ์ วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานคณะสงฆ์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อให้สามารถสอบถามเชิงลึกและขยายประเด็นเพิ่มเติมได้ แบบบันทึกการสังเกต (Observation Form) ใช้บันทึกพฤติกรรม รูปแบบการบริหาร และสภาพแวดล้อมของวัดและคณะสงฆ์ แบบวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis Form) ใช้ในการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล 1. การศึกษาข้อมูลเอกสาร ศึกษาแนวคิด หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวกับสาราณียธรรม 6 วิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 2. การสัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูป/คน ใช้วิธีการบันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูลเพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถูกนำมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักสาราณียธรรม 6 และ 3. การสังเกตการณ์ภาคสนาม ลงพื้นที่สังเกตการดำเนินงานของคณะสงฆ์ในตำบลหมากแข้ง เขต

2 บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงาน ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธี การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และเอกสาร การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของการพรรณนา อธิบาย และตีความข้อมูลตามหลักสารานุกรมธรรม 6 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วย วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกต

6. การนำเสนอผลการวิจัย นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบ การพรรณนา และ การสังเคราะห์เชิงเนื้อหา วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างการบริหารกิจการคณะสงฆ์กับหลักสารานุกรม 6 เสนอแนวทางปรับปรุงการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาลึกซึ้งเกี่ยวกับหลักสารานุกรม 6 และการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนาคณะสงฆ์และชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ผลการวิจัย

หลักสารานุกรม 6 ในพระพุทธศาสนา เป็นหลักที่เน้นสร้างความสามัคคี ความปรองดอง และความร่วมมือในหมู่คณะ โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้ 1. เมตตาทายกรรม การแสดงเมตตาผ่านการกระทำ เช่น การช่วยเหลือและสนับสนุนผู้อื่น 2. เมตตาจักรกรรม การแสดงเมตตาผ่านวาจา ด้วยคำพูดที่สุภาพ ให้กำลังใจ และสร้างสรรค์ 3. เมตตาโมโนกรรม การแสดงเมตตาผ่านความคิด ด้วยจิตปรารถนาดีและปราศจากความอิจฉาริษยา 4. สาธารณโภคี การแบ่งปันทรัพยากรหรือสิ่งของเพื่อประโยชน์ร่วมกัน 5. สีลสามัญญตา การประพฤติในศีลธรรมอย่างเสมอภาค ไม่แบ่งแยกสถานะ 6. ทิฐิสามัญญตา การมีความคิดเห็นที่สอดคล้องและร่วมกันยึดมั่นในหลักธรรม ความสำคัญ 1. ส่งเสริมความสามัคคีและความไว้วางใจในหมู่คณะ 2. ลดความขัดแย้งและสร้างบรรยากาศที่ดีในการปฏิบัติงาน 3. สร้างประสิทธิภาพในการบริหารงานคณะสงฆ์ให้โปร่งใสและยั่งยืน และ 4. เกิดความศรัทธาและแรงสนับสนุนจากชุมชน หลักสารานุกรม 6 เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานในคณะสงฆ์มีความราบรื่น ส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และสร้างสังคมที่สงบสุขและยั่งยืนในระยะยาว

สภาพปัจจุบันของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของตำบลหมากแข้ง เขต 2 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 1. ด้านการปกครอง สภาพปัจจุบัน มีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจนและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพระสงฆ์และชุมชน แต่เผชิญปัญหาขาดบุคลากรและการปรับตัวต่อสังคมยุคใหม่ 2. ด้านศาสนศึกษา สภาพปัจจุบัน การจัดการศึกษาตามมาตรฐานพระปริยัติธรรมดำเนินอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีปัญหาด้านงบประมาณ ทรัพยากร และการใช้เทคโนโลยี 3. ด้านการเผยแผ่ สภาพปัจจุบัน การเผยแผ่ธรรมะมีความหลากหลายและใช้สื่อดิจิทัลได้ดี แต่ยังขาดทรัพยากรและการประเมินผลที่ชัดเจน 4. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ สภาพปัจจุบัน วัดสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผ่านทุนการศึกษาและการเรียนพระปริยัติธรรม แต่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและบุคลากร 5. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ สภาพปัจจุบัน คณะสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือชุมชน เช่น การบรรเทาภัยพิบัติและสนับสนุนกิจกรรมชุมชน แต่ยังขาดทรัพยากรและความร่วมมือที่ต่อเนื่อง และ 6. ด้านการสาธารณูปการ สภาพปัจจุบัน มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในวัดและชุมชน เช่น ระบบน้ำและพื้นที่สำหรับกิจกรรม แต่ยังมีปัญหาการขาดการบำรุงรักษาและทรัพยากร การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในตำบลหมากแข้งมีความก้าวหน้าในหลายด้าน แต่ยังคงเผชิญปัญหาในเรื่องทรัพยากรความร่วมมือ และการปรับตัวต่อยุคดิจิทัล การพัฒนาอย่างต่อเนื่องในด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน จะช่วยให้คณะสงฆ์สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

วิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของคณะสงฆ์ตำบลหมากแข้ง เขต 2 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 1. ด้านการปกครอง ใช้หลัก เมตตาทายกรรม, เมตตาจารกรรม, สีสัมมัญญตาเพื่อเสริมสร้างความสามัคคี ความไว้วางใจ และความเสมอภาคในหมู่สงฆ์ การปกครองมีประสิทธิภาพ เกิดความสงบสุขและความร่วมมือในชุมชน 2. ด้านการศาสนศึกษา ใช้หลัก ภิภูฐีสัมมัญญตา, เมตตาโมกกรรม เพื่อพัฒนาการศึกษา ส่งเสริมคุณธรรมในชุมชน สร้างความร่วมมือในหมู่สงฆ์และชุมชน เกิดประโยชน์ยั่งยืนด้านการเรียนรู้ธรรมะ 3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ใช้หลัก เมตตาทายกรรม, สาธารณโภคิ เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำ ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์และชุมชน 4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ใช้หลัก เมตตาจารกรรม, ภิภูฐีสัมมัญญตา เพื่อการเผยแผ่ธรรมะอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพระสงฆ์และชุมชน เสริมความร่วมมือในการทำงาน 5. ด้านการสาธารณูปการ ใช้หลัก สาธารณโภคิ, เมตตาทายกรรม เพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกันเกิด

ประโยชน์สูงสุด ลดความเหลื่อมล้ำในชุมชน เสริมสร้างความสัมพันธ์และพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน และ 6. ด้านการสังคมสงเคราะห์ ใช้หลัก เมตตาการุณยธรรม, เมตตาโมกขธรรม, สาธารณโภคี เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน สร้างความสัมพันธ์อันดีในชุมชน เสริมความสงบสุข และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักสาราณียธรรม 6 ช่วยส่งเสริมความสามัคคี ความไว้วางใจ และความร่วมมือในชุมชน ส่งผลให้คณะสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในตำบลหมากแข้ง เขต 2 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มีความก้าวหน้าในหลายด้าน โดยเฉพาะในด้านการปกครองที่มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ซึ่งทำให้เกิดความร่วมมือและความสามัคคีระหว่างสงฆ์และชุมชน การพัฒนาในด้าน ศาสนศึกษาที่มีความสำคัญ โดยการส่งเสริมการศึกษาและการฝึกอบรมพระสงฆ์ให้มีทักษะในด้าน ต่าง ๆ แต่ยังคงพบปัญหาในเรื่องทรัพยากรที่ไม่เพียงพอและการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนไม่ครบถ้วน

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แม้มีการใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น สื่อดิจิทัลในการเผยแผ่หลักธรรม แต่ก็ยังขาดการประเมินผลที่เป็นระบบและทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรม การศึกษาสงเคราะห์ในพื้นที่ที่มีความสำคัญในการเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลน แต่ยังเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะการสอน

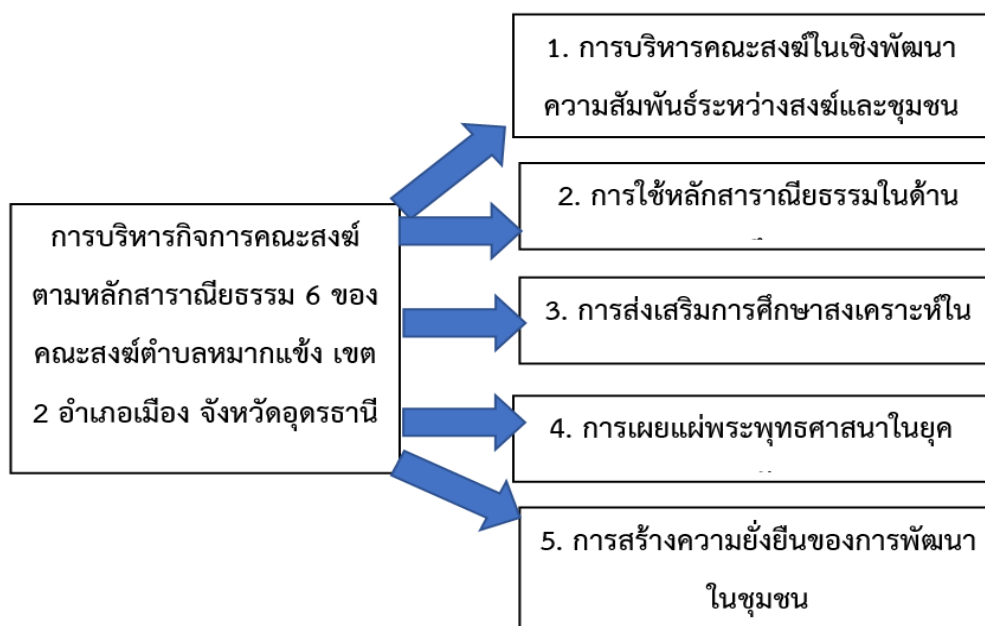
การสาธารณสงเคราะห์ในตำบลหมากแข้งได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการช่วยเหลือผู้ยากไร้และผู้ประสบภัย อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาทรัพยากรที่ไม่เพียงพอในการดำเนินกิจกรรม ส่วนการพัฒนาสาธารณูปโภคในวัดและการสนับสนุนชุมชน เช่น การสร้างบ่อน้ำและปรับปรุงถนน ยังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกที่สำคัญในการบำรุงรักษาให้ยั่งยืน

จากผลการวิจัยนี้ สามารถสรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในตำบลหมากแข้งมีความก้าวหน้าในหลายด้าน แต่ยังคงมีปัญหที่ต้องพัฒนา เช่น การขาดแคลนทรัพยากร การขาดบุคลากรที่มีทักษะเฉพาะทาง และการขาดการประเมินผลที่เป็นระบบ การเสริมสร้างความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน การใช้เทคโนโลยีในการทำงานให้เหมาะสม และการฝึกอบรมบุคลากรให้มีทักษะจะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มี

ประสิทธิภาพและยั่งยืนในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสมุทรธรรมธ รมมทินโน (ศรีสกุลประเสริฐ) (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมประสิทธิภาพภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส เชิงพุทธบูรณาการ ผลการวิจัย การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง, การศาสนศึกษา, การศึกษาสงเคราะห์, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ปัญหาหลักคือ ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสยังมีประสิทธิภาพน้อย และการปฏิบัติหน้าที่ยังไม่เต็มศักยภาพ หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ส่งเสริม สาราณียธรรม 6 เมตตา, กรุณา, มุทิตา, อุเบกขา อิทธิบาท 4: ฉันทะ, วิริยะ, จิตตะ, วิมังสาแนวทางส่งเสริมภาวะผู้นำ ด้านภาวะผู้นำ เจ้าอาวาสต้องมีเมตตาปรารถนาดี และมีจิตใจเที่ยงธรรมด้านประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ต้องเสียสละขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นทุ่มเท พร้อมรับผิดชอบ

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของคณะสงฆ์ตำบลหมากแข้ง เขต 2 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในตำบลหมากแข้ง เขต 2 อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ได้ประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 อย่างมีประสิทธิภาพในหลายด้าน ซึ่งช่วยส่งเสริมความสำเร็จทั้งในด้านการปกครอง การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ และการพัฒนาสาธารณูปการ ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นถึงการสร้างความร่วมมือและความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์และชุมชน โดยมีการใช้หลักสาราณียธรรมดังนี้

1. การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์และชุมชน การใช้หลักเมตตาทายกรรมและเมตตาวจีกรรมช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสงฆ์และชุมชน ผ่านการแสดงออกและคำพูดที่สร้างสรรค์ ทำให้เกิดความไว้วางใจและความสงบสุขในชุมชน

2. การศึกษา การใช้หลักทวิญญูสามัญญตาในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและปรับปรุงวิธีการสอนทำให้การศึกษาในด้านพระธรรมและบาลีมีประสิทธิภาพและสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้

3. การศึกษาสงเคราะห์ การใช้หลักเมตตาทายกรรมและสาธารณโภคีช่วยสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับเยาวชนในชุมชน ผ่านกิจกรรมที่สนับสนุนการเรียนรู้ เช่น ทุนการศึกษา และการอบรมทักษะ

4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การใช้หลักเมตตาวจีกรรมและทวิญญูสามัญญตาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลทำให้สามารถเข้าถึงชุมชนได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ

5. การสร้างคามยั่งยืน การใช้หลักสาธารณโภคีในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์สามารถพัฒนาองค์กรสงฆ์และชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ศาสนา และการพัฒนาในมิติอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความสงบสุขและความสามัคคีในสังคม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า การใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสงฆ์และชุมชน และส่งผลในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1. การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์และชุมชน การนำหลักเมตตาทายกรรมและเมตตาวัจกรรมมาใช้ช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและความสงบสุขในชุมชน 2. การศึกษา การใช้หลักทิวฏฐิสามัญญตาในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและปรับปรุงวิธีการสอนทำให้การศึกษาในด้านพระธรรมและบาลีมีประสิทธิภาพ 3. การศึกษาสงเคราะห์ การใช้หลักเมตตาทายกรรมและสาธารณโภคีช่วยสร้างโอกาสในการศึกษาและพัฒนาทักษะให้แก่เยาวชน 4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การใช้หลักเมตตาวัจกรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทำให้การเผยแผ่มีประสิทธิภาพและเข้าถึงชุมชนในยุคดิจิทัล 5. การสร้างความยั่งยืน การใช้หลักสาธารณโภคีช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนอย่างยั่งยืน การวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม และ 6. ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการพัฒนาและส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชน โดยมีผลกระทบในด้านการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1. ส่งเสริมการใช้หลักสาราณียธรรมในทุกด้านของการบริหาร 2. พัฒนาความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์และชุมชน 3. สนับสนุนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสื่อการสอนที่ทันสมัย 4. เพิ่มการสนับสนุนทางการเงินและทรัพยากรเพื่อการศึกษาสงเคราะห์ และ 5. พัฒนานโยบายการใช้ทรัพยากรร่วมกันในกิจกรรมสาธารณูปการ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ 1. ส่งเสริมการศึกษาและการฝึกอบรมเกี่ยวกับสาราณียธรรม 6 2. พัฒนาแนวทางการบริหารจัดการตามหลักสาราณียธรรม 3. การประยุกต์ใช้ในกิจกรรมด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4. เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์และชุมชน และ 5. การสร้างความยั่งยืนในกิจกรรมสาธารณูปการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1. การขยายขอบเขตการศึกษาครอบคลุมพื้นที่อื่น ๆ 2. การศึกษาผลกระทบของหลักสาราณียธรรมในระยะยาว 3. การศึกษาผลกระทบต่อกิจกรรมของพระสงฆ์และประชาชน 4. การศึกษาผลของการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และ 5. การสำรวจความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2550). แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.
- จิรายุทธ พัทธธรรม. (2562). การบริหารงานคณะสงฆ์ตามแนวพุทธธรรมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูโพธิจิตตคุณ (กิตติพงษ์ สุปลโย). (2564). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธของคณะสงฆ์ภาค 3. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2542). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (เล่มที่ 10). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2555). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาจรรย์ ฐิติโกวิท (พรเมสิค). (2564). แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวัลลาจารย์ (ดาวเรือง อาจารย์คุณ). (2564). ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีสัจญาณมุนี (สมินทร์ ยติกโร). (2564). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมชาย วัฒนธรรม. (2561). แนวทางการบริหารงานคณะสงฆ์เพื่อพัฒนาชุมชนในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก คณะสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2560). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.